

Šikanózní insolvenční návrhy a jejich praktické dopady na dlužníky

Příspěvek v rámci semináře „Insolvenční praxe: Věřitelé a dlužníci“

13. listopadu 2014

Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR

JUDr. Ing. Karel Dřevínek, LL.M., Ph.D.

WEIL, GOTSHAL & MANGES s.r.o. advokátní kancelář

Osnova příspěvku

1. Insolvenční návrh
2. Osvědčení úpadku
3. Účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení
4. Šikanózní povaha insolvenčního návrhu
5. Nástroje proti šikanózním insolvenčním návrhům
6. Aktuální problémy a náměty normativního řešení

Použité zkratky:

- InsZ:** zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů
OSŘ: zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
ZOK: zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích)
ZSP: zákon č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů

Insolvenční návrh

➤ Účel insolvenčního řízení

- řešení úpadku [...] dlužníka soudním řízením [...] tak, aby došlo k uspořádání majetkových vztahů k osobám dotčeným dlužníkovým úpadkem [...] a k co nejvyššímu a zásadně poměrnému uspokojení dlužníkových věřitelů (§ 1 písm. a) InsZ)
- insolvenční řízení musí být vedeno tak, aby žádný z účastníků nebyl nespravedlivě poškozen nebo nedovoleně zvýhodněn a aby se dosáhlo rychlého, hospodárného a co nejvyššího uspokojení věřitelů (§ 5 písm. a) InsZ)

➤ Zahájení insolvenčního řízení

- insolvenční řízení se zahajuje dnem, kdy insolvenční návrh dojde věcně příslušnému soudu

➤ Insolvenční návrh

- rozlišujeme insolvenční návrhy podané (i) věřitelem a (ii) dlužníkem
- k insolvenčnímu návrhu se váží účinky zahájení insolvenčního řízení
- i formálně vadný insolvenční návrh zahájí insolvenční řízení a aktivuje účinky s tím spojené, avšak insolvenční soud takový insolvenční návrh neprodleně, nejpozději do 7 dnů od jeho podání odmítne, nelze-li pro nedostatky pokračovat v řízení (§ 128 InsZ)
- náležitosti insolvenčního návrhu:
  - úředně ověřený podpis (§ 97 odst. 2 InsZ, 29 NSČR 51/2011: jinak se k návrhu nepřihlíží a insolvenční řízení zahájeno není)
  - nutno uvést skutečnosti, které osvědčují úpadek (§ 103 odst. 2 InsZ)
    - 29 NSČR 7/2008: povinnost vylíčit rozhodující skutečnosti není splněna tím, že navrhovatel pouze odkáže na přiložené listinné důkazy
    - 29 NSČR 45/2011: věřitel musí v návrhu uvést nejen konkrétní údaje o dalších věřitelích dlužníka, nýbrž i konkrétní údaje o jejich pohledávkách, včetně konkrétních údajů o splatnosti těchto pohledávek, a to v míře, která soudu dovolí uzavřít, že dlužník je v úpadku
  - uvedení skutečností, ze kterých vyplývá oprávnění podat insolvenční návrh (§ 103 odst. 2 InsZ)
    - 2 VSPH 131/2012-A-34: pokud se věřiteli nepodaří prokázat oprávnění k podání insolvenčního návrhu, tj. splatnou pohledávku, soud insolvenční návrh zamítne bez ohledu na to, zda z dalších zjištění lze usuzovat na úpadek dlužníka (srov. § 141 odst. 2 InsZ)
  - označení důkazů, kterých se navrhovatel dovolává (§ 103 odst. 2 InsZ)
  - připojení předepsaných příloh a listinných důkazů
    - 2 VSOL 215/2009-A-13: rozvaha dlužníka není způsobilá doložit úpadek

Osvědčení úpadku

➤ Dvě formy úpadku dlužníka

1. Předlužení (pouze v případě právnických osob a fyzických osob podnikatelů)

- dlužník má více věřitelů
- souhrn závazků (dluhů) dlužníka převyšuje hodnotu majetku
- přihlíží se k předpokládaným *budoucím* výnosům podnikatelské činnosti či správy majetku (podrozvahové účty)

2. Platební neschopnost

- dlužník má více věřitelů (srov. § 143 odst. 2 InsZ; § 128a odst. 2 písm. a) InsZ)
- peněžité závazky dlužníka jsou více než 30 dnů po splatnosti
- objektivní neschopnost dlužníka tyto závazky plnit (nikoliv neochota; srov. 29 Odo 283/2004)
  - 1 VSPH 165/2008-A-13: znaky platební neschopnosti musí být naplněny kumulativně
- vyvratitelné domněnky neschopnosti dlužníka plnit peněžité závazky
  - dlužník zastavil platby podstatné části svých peněžitých závazků
  - dlužník neplní své peněžité závazky po dobu delší než 3 měsíce po splatnosti
  - není možné dosáhnout uspokojení některé z pohledávek věřitele vůči dlužníku exekucí
  - dlužník nesplnil insolvenčním soudem uloženou povinnost předložit soudu seznam majetku, závazků aj. (§ 104 InsZ)
    - 29 NSCR 17/2009: nejsou-li domněnky dlužníkem vyvráceny, pak osvědčují dlužníkovu neschopnost platit své splatné závazky, nikoli však existenci více věřitelů dlužníka, ani existenci peněžitých závazků těchto věřitelů po dobu delší 30 dnů po lhůtě splatnosti

Účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení I

❖ Ze zákona:

➤ Publicita

- zahájení insolvenčního řízení oznámí insolvenční soud vyhláškou, kterou zveřejní v insolvenčním rejstříku do 2 hodin poté, kdy mu došel insolvenční návrh (2 hodiny po zahájení úředních hodin nejbližšího pracovního dne) (§ 101 InsZ)
- nepřipouští výjimku
- zveřejněním vyhlášky nastávají účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení

➤ **Omezení dlužníka v nakládání s majetkovou podstatou** (§ 111 InsZ)

- dlužník nesmí nakládat s majetkovou podstatou a s majetkem, který do ní může náležet, pokud by mělo jít o:
  - podstatnou změnu ve skladbě, využití nebo určení tohoto majetku nebo
  - jeho nikoliv zanedbatelné zmenšení

- lze činit pouze jednání nutná k provozování podniku v rámci obvyklého hospodaření či k odvrácení hrozící škody
- *ex lege* neúčinnost jednání vůči věřitelům jako sankce (1 VSPH 170/2008-B-17)
- insolvenční soud může rozhodnout, že:
  - zákaz se uplatní pouze v omezeném rozsahu
  - udělit souhlas ke konkrétnímu jednání
  - předběžným opatřením stanoví další omezení (§ 112, § 113 InsZ)

➤ **Nelze provést výkon rozhodnutí či exekuci**, která by postihovala majetek ve vlastnictví dlužníka (§ 109 odst. 1 písm. c) InsZ)

➤ **Omezené podmínky pro uplatnění a nabytí práv ze zajištění** (§ 109 odst. 1 písm. b) InsZ)

- omezuje dlužníka v možnosti získat úvěrové financování

➤ **Suspendace individuálních procesních práv věřitelů** (§ 109 odst. 1 písm. a) InsZ)

- věřitelé nemohou uplatnit své pohledávky za dlužníkem žalobou, ale musí je přihlásit do insolvenčního řízení (převáží kolektivní charakter insolvenčního řízení)

Účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení II

❖ Ze smlouvy:

➤ Akcelerace dlužnických úvěrových smluv

- v důsledku smluvních ujednání může banka, která dlužníkovi poskytla úvěr, tento úvěr zesplatnit z důvodu zahájení insolvenčního řízení
- obvyklá lhůta k nápravě, kterou banky do úvěrových smluv v současnosti prosazují, je 60, resp. 30 dnů
- cross-default
  - zesplatnění jednoho z úvěrů poskytnutých dlužníkovi může být v důsledku provázanosti obchodních vztahů důvodem zesplatnění jiné pohledávky za dlužníkem
  - zesplatnění úvěru poskytnutého dlužníkovi, který je součástí skupiny, může být důvodem zesplatnění úvěru poskytnutého jiné entitě ve stejné skupině

➤ Ukončení dodavatelsko–odběratelských vztahů dlužníka

❖ Faktické:

➤ Ztráta důvěry v provoz dlužnickova podniku ze strany třetích osob

- obava obchodních partnerů, že jim v budoucnu nebudou zachována veškerá práva spojená s odběrem / dodávkou produktů či služeb
- neochota bank a kapitálového trhu dlužníkovi dále půjčovat
- klesá platební morálka dlužnickových obchodních partnerů
- negativní reakce dlužnickových zaměstnanců

➤ Negativní mediální kampaň

➤ Vznik dodatečných nákladů

- zejména náklady právního zastoupení, PR a finančního poradenství

➤ Způsobení úpadku

- kulminace jednotlivých účinků spojených se zahájením insolvenčního řízení na základě šikanózního insolvenčního návrhu může vyústit až do způsobení skutečného úpadku dlužníka

Šikanózní povaha insolvenčního návrhu

➤ Šikanózní povaha

- podání insolvenčního návrhu v situaci, kdy úpadek dlužníka nebude zjištěn, za účelem dosažení nepoctivého cíle navrhovatele prostřednictvím zneužití účinků spojených se zahájením insolvenčního řízení

➤ Nepoctivý úmysl navrhovatele

- jedná se o zvláštní případ zneužití procesních práv (§ 2 OSŘ)

➤ Možná motivace navrhovatele

▪ dlužník

- zabránit provedení výkonu rozhodnutí či exekuce na dlužníkův majetek (§ 109 písm. c) InsZ)

▪ věřitel

- zdiskreditovat dlužníka v důsledku zveřejnění údaje o zahájeném insolvenčním řízení
- vytváření nátlaku na dlužníka k úhradě sporné pohledávky (29 NSČR 30/2009)
- snaha obejít sporné nalézací řízení (nižší náklady insolvenčního řízení, srov. položka č. 4 odst. 1 písm. c) ZSP)
- poškodit konkurenta a získat tak konkurenční výhodu (2 VSPH 907/2013-A-20)
- diskvalifikovat konkurenta z probíhajícího výběrového řízení
- zmařit transakci vyjednávanou dlužníkem (srov. § 109 odst. 1 písm. b) InsZ)

➤ Jde o reálný problém, nikoliv o mediální bublinu

Nástroje proti šikanózním insolvenčním návrhům I

➤ Protišikanózní novela

- zákon č. 344/2012 Sb. s účinností od 1. listopadu 2012 upravil stávající instituty proti šikanózním insolvenčním návrhům a zároveň zavedl některé nové instituty

➤ Možnost předběžným opatřením vyloučit některé účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení

- před protišikanózní novelou soudy vydávaly předběžná opatření, kterými vyloučily účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení, bez zvláštního zákonného zmocnění toliko na základě § 76 OSŘ
- je možné dlužníkovi předběžným opatřením umožnit, aby uplatnil nebo nově nabyl právo na uspokojení ze zajištění i po zahájení insolvenčního řízení (§ 82 odst. 1 písm. b) InsZ, 109 odst. 1 písm. b) InsZ)
- lze také předběžným nařízením umožnit provedení výkonu rozhodnutí nebo exekuce na majetek ve vlastnictví dlužníka i po zahájení insolvenčního řízení (§ 82 odst. 1 písm. b) InsZ § 109 odst. 1 písm. c) InsZ)

➤ Povinnost složit jistotu k zajištění náhrady škody

- insolvenčnímu navrhovateli lze předběžným opatřením uložit povinnost složit jistotu k zajištění náhrady škody, která by dlužníkovi vznikla nedůvodným zahájením insolvenčního řízení (§ 82 odst. 1 písm. c) InsZ)

➤ Omezení zákazu dlužníka nakládat s majetkovou podstatou a s majetkem, který do ní může náležet (§ 111 InsZ)

- insolvenční soud může rozhodnutím zákaz dlužníka disponovat s majetkovou podstatou a s majetkem, který do ní může náležet, vyloučit nebo omezit

Nástroje proti šikanózním insolvenčním návrhům II

➤ Odmítnutí insolvenčního návrhu pro jeho formální nedostatky (§ 128 InsZ)

➤ Odmítnutí insolvenčního návrhu pro zjevnou bezdůvodnost, a to zejména v následujících případech (§ 128a InsZ):

- aktivní legitimace navrhovatele se opírá o pohledávku, ke které se pro účely rozhodnutí o úpadku nepřihlíží
- insolvenční návrh je podán opětovně a insolvenční navrhovatel nedoloží, že splnil povinnosti uložené mu předchozím rozhodnutím insolvenčního soudu
- insolvenční **navrhovatel zjevně sleduje zneužití svých práv** na úkor dlužníka
  - ustanovení § 128a InsZ bylo zavedeno protišikanózní novelou
  - výčet případů zjevné bezdůvodnosti je demonstrativní
  - povinnost insolvenčního soudu rozhodnout neprodleně, nejpozději v pořádkové lhůtě 7 dnů od podání insolvenčního návrhu
  - rozhodné jsou pouze skutečnosti vyplývající ze samotného insolvenčního návrhu a jeho příloh, nelze provádět dokazování
  - insolvenční návrh nelze odmítnout pro zjevnou bezdůvodnost, pokud je nutno šikanózní povahu insolvenčního návrhu osvědčit
  - ustanovení § 128a InsZ dopadá zejména na případy:
    - uměle vytvořené plurality věřitelů
    - opakovaného podávání insolvenčního návrhu tímž věřitelem proti témuž dlužníkovi
    - zjevně nepodložených nároků (např. náhrada domnělé škody)

➤ Pořádková pokuta až do výše 50.000,- Kč

- možnost insolvenčního soudu uložit insolvenčnímu navrhovateli pokutu až do výše 50.000,- Kč, pokud je insolvenční návrh odmítnut pro zjevnou bezdůvodnost (§ 128a odst. 3 InsZ)

Nástroje proti šikanózním insolvenčním návrhům III

➤ Povinnost nahradit škodu (§ 147 InsZ)

<ul style="list-style-type: none"> ▪ dlužníkovi vzniká právo na náhradu škody nebo jiné újmy, vzniklé zahájením insolvenčního řízení nebo opatřeními přijatými v jeho průběhu, a to vůči insolvenčnímu navrhovateli, pokud byl jeho vinou insolvenční návrh <ul style="list-style-type: none"> • odmítnut • zamítnut • insolvenční řízení zastaveno 									
<ul style="list-style-type: none"> ▪ lhůta k podání žaloby 6 měsíců od zveřejnění rozhodnutí v insolvenčním rejstříku (§ 147 odst. 4 InsZ) ▪ možnost soudu uložit předběžným opatřením povinnost složit do úschovy soudu přiměřenou peněžitou částku na náhradu této škody (§ 147 odst. 6 InsZ) 									
<ul style="list-style-type: none"> ▪ společné a nerozdílné ručení členů statutárního orgánu za splnění náhrady škody (§ 147 odst. 3 InsZ) 									

Aktuální problémy a náměty normativního řešení I

➤ Neexistence přesných statistických dat

- Ministerstvo spravedlnosti ČR ani Český statistický úřad historicky nevedly přesnou statistiku týkající se šikanózních insolvenčních návrhů, resp. nesledovaly počet insolvenčních návrhů odmítnutých pro zjevnou bezdůvodnost dle § 128a InsZ
- přesné statistické údaje o počtu šikanózních, resp. zjevně bezdůvodných insolvenčních návrhů jsou východiskem pro stanovení účinných nástrojů pro jejich regulaci

➤ Publicita / okamžité účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení

- je k diskusi, zda je vhodné, aby v krátké době 2 hodin po podání insolvenčního návrhu byla automaticky zveřejněna vyhláška o zahájení insolvenčního řízení a aktivovány účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení bez (alespoň základního) přezkumu případné šikanózní povahy insolvenčního návrhu
- po diskusi se zástupci insolvenčních soudů lze uvažovat o prodloužení lhůty pro zveřejnění vyhlášky o zahájení insolvenčního řízení řádově o dny
  - v této nové prodloužené lhůtě by insolvenční soud posoudil formální náležitosti insolvenčního návrhu a jeho případnou šikanózní povahu, resp. zjevnou bezdůvodnost, a pokud by shledal důvody stanovené § 128 InsZ či § 128a InsZ, odmítl by jej
  - teprve tehdy, pokud by v této nové prodloužené lhůtě insolvenční soud neshledal důvod pro odmítnutí insolvenčního návrhu věřitele, zveřejnil by vyhlášku o zahájení insolvenčního řízení v insolvenčním rejstříku
  - účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení dle § 109 a § 111 InsZ by nastaly až tímto, v čase posunutém, zveřejněním vyhlášky v insolvenčním rejstříku
- je k diskusi, zda by insolvenční soud měl obligatorně vyzývat dlužníka k vyjádření pro účely rozhodnutí dle § 128a InsZ a stanovit mu k tomu odpovídající (propadnou) lhůtu
  - po marném uplynutí této lhůty by již insolvenční soud činil úkony k rozhodnutí o úpadku dlužníka / zamítnutí insolvenčního návrhu věřitele

Aktuální problémy a náměty normativního řešení II

➤ Nedostatečné sankce

▪ pokud je navrhovatelem, který podá zjevně bezdůvodný insolvenční návrh, právnická osoba nebo fyzická osoba podnikatel, lze uvažovat o zvýšení maximální výše pořádkové pokuty ukládané dle § 128a odst. 3 InsZ • současná zákonná maximální výše 50.000,- Kč nebude ve vztahu k některým skupinám navrhovatelů dostatečně plnit svoji sankční, resp. prevenční funkci									
▪ bylo by vhodné rozšířit ručení členů statutárního orgánu insolvenčního navrhovatele, v současné době stanovené v § 147 odst. 3 InsZ pro případ náhrady škody způsobené insolvenčním řízením, tak, že by členové statutárního orgánu ručili i za zaplacení pořádkové pokuty uložené na základě § 128a odst. 3 InsZ									
▪ soud by mohl předběžným opatřením dle § 147 odst. 6 InsZ uložit povinnost složit do soudní úschovy přiměřenou peněžitou částku na náhradu škody nebo jiné újmy i členům statutárního orgánu insolvenčního navrhovatele									
▪ insolvenční soud by mohl zástupce navrhovatele, který podá zjevně bezdůvodný insolvenční návrh, vyloučit z výkonu funkce člena statutárního orgánu za obdobné aplikace § 62 a n. ZOK									

Děkuji za pozornost.

WEIL, GOTSHAL & MANGES s.r.o.

advokátní kancelář

Křižovnické náměstí 193/2

110 00 Praha 1

Česká republika

www.weil.com

Tel: (+420) 221 407 300

Fax: (+420) 221 407 100

JUDr. Ing. Karel Dřevínek, LL.M., Ph.D.

advokát, partner

E-mail: karel.drevinek@weil.com